

אורח כ"ו

בית שני חלק א'

את יעקב איש וביתו באו. (א' א)

30

1
ת
ת

לכאורה המשפט הזה סיותר, אחרי אשר כבר הודיעה התורה שמות בני ישראל הבאים מצרימה. אלא ללמדנו בא, שהשכמים לבדם לא היו מסכימים להגלות יחד את ב"ב למצרים, המפורסמת לערות הארץ בנוסח והנהגותיה, כי צריכים היו לחשוש פן ילמדו ממעשיהם אחרי אשר יתערבו בהם. אבל מכיון שגם יעקב אביהם הלך אתם, לכן נאותו גם המה לרדת מצרימה, כי השפעת האב עליהם להצילם לבל יפגעו בנזילם ולכלי ללמוד ממעשיהם. וזהו שהודיעה התורה, "את יעקב איש וביתו באו" מכיון שגם יעקב הלך אתם, הלכנו גם המה כלב ישר נכון ובטוח, כי זכות אביהם והשפעתו תעמוד להם א).

א) ומכאן יש ללמוד זכות על חלק גדול מהמהגרים לאמריקה. שרובם עזבו את הוריהם מעבר לים ובגפם באו הנה, ובמשך הזמן קיימו בנפשם "שכחי עמך ובית אביך" והשפעת המדינה החדשה חזן מקום על יושביו גרמו לכך, שלמדו מהמקולקלים שבשכניהם, די ירחם עלינו ויחיש עת גאולתנו ופדות נפשנו.

וכפי שידוע, התכונן רבינו החיה זצ"ל שנים מועטות לפני הסתלקותו לעלות לאה"ק יחד עם ב"ב. ומרן הגר"ע זצ"ל הי' מפציר בו בשם כל ראשי הישיבות, לבל יסע, כי הי' חושש לקיום הישיבות, ושלא יתמוטטו הלילה יסודות הדת, אשר החיה זצ"ל מסר נפשו עליהם. והחיה השיב אמריו להגר"ע זצ"ל, כי לעת זקנתו כבר אין בכחו ללחום מלחמת הדת, וכי לא יגרם הלילה שום הניק לשיבות ולשאר עניני הדת בנסיעתו זאת. אז אמר לו הגר"ע זצ"ל, כי מרן ר' ישראל סלנטר הי' רגיל לומר, כי מכיון שהסבא יושב אצל השולחן אזי כל המסובים נוהגים מנהג דרך ארץ...

וייטב אליקים למילדות וירב העם וגו' ויהי כי

יראו המילדות את האלקים ויעש להם בתים (א' ב')

ומפרש רש"י מהי הטובה ויעש להם בתים. ויתכן לומר פשוט, וייטב אלקים למילדות מהי הטובה "וירב העם ויעצמו מאד" כלומר, זה שרבה העם היתה הטובה למילדות בשכר מעשיהן, כי המילדות, אשר התורה מעידה עליהן "כי יראו המילדות את האלקים" לא היו מקבלות סיפוקן בזה שד' יטיב להן באופן פרטי ויעשה להן בתים, בו בזמן שעם ישראל מתבוסס בדמו, בניו נשלכים לכליה, וכליה חלילה נשקפת לו.

2
1773
7014

אבל, אם זכו לראות בעיניהן, שהקב"ה ברוב חסדיו הפר את מחשבתו של אותו רשע וסוכלה עצתו, ותחת חבה נתחכמה לו פן ירבה, נתקיים "וירב העם ויעצמו מאד" זוהי ההטבה העקרית שהטיב עמהן ד', ורק אחר כך כשהוטב מצב העם כולו, יכלו המילדות להרגיש את ההטבה בחייהן הפרטיים "ויעש להן בתים".

מכאן שאיש המעלה מקבל סיפוק נפשי מלא אך ורק בטובה שמגיע לזולתו וכל שכן לכלל כולו, ובשום אופן לא ימצא סיפוק בכל תענוגי העולם בחומר ורוח בחייו הפרטיים, אם מצבו של הכלל ברע הוא. ואין לך פורענות גדולה מזו של דורנו שחרון אף ד' נשפך על עמנו, שגאונים וצדיקים, יהודים יראים ושלמים ותינוקות של בית רבן נהרגו ונשחטו בלי רחם, ואיך יערבו לנו תענוגי עוה"ז ואיך נוכל לעבוד לסדר היום של חיים רגילים כבשנים כתיקונם, מבלי להרגיש בכל נימי נפשנו את החורבן הנורא של העדר ששת מליונים אחים קדושים וטהורים.

ידוע הדבר כשארבעה אחים חיים ביתר, ומת אחד או שנים מהם, הרי אלה הנשארים בחיים מתקשרים זה לזה באהבה יותר חזקה ומסירות יותר נאמנה. גם אנו נבחנו בזאת במרת אהבת ישראל שאנו שרידי הפליטה מרגישים איש לרעהו, המתבטאת על דני צורה חרדית ודאגה לגורלו של הזולת בחומר ורוח וכמה דאב הלב שישנם אנשים שהם צרי עין לראות בהצלחת אחרים והנאתם.

שמעתי מפי מו"ר הגה"צ ר' משה רזנשטיין זצ"ל שמרן הגאון ר' ישראל סלנטר זצ"ל היה מביע לפעמים בזמן זריחת השמש, שמחה רבה על האושר שהוא מרגיש בשמש המאירה שאין ערוך לטוב הצפון בה, והנמנע ע"ז מו"ד ז"ל: למה אין אנו מרגישים את האושר למראה השמש וכל צבא השמים? מכיון שיצר לב האדם

10

רע הוא, והוא יכול להרגיש טעם באושר ועושר רק בדבר שכל ההנאה שלו היא נאנו לחבירו חלק בן, כמו שמפתח הקופה נמצא בידו ואין לחברו שום גישה אליו, מה שאין כן בדבר שבטבע הניתן להנאת כל אחד ואחד, ברם הגר"ם שאהב את כל האדם אהבה עזה כגופו ו"כמוך" ממש, היה יכול להרגיש את האושר ועושר של הטבע או שאחרים גם כן נהנים מזה, כמו שהאב הנאמן אינו מרגיש שום פגיעה בקניניו הפרטיים כשכניו גם כן נהנים מרכושו, אדרבה זה מוסיף לו עונג מיוחד.

(3) pe

The Lord is Righteous (4)

(5) נחלת יצחק

וישליכוהו ארצה ויהי לנחש. נראה ליתן טעם לאותן השלש אותות וכבר כתבתי הטעם בספרי מעשה נסים על התגדה ועתה אמרתי דרך אחרת וגם ליישב כל הקושיות שאמר לו בשלש אותות כי חשב שמה עדין ישראל אינם ראויים ליגאל שראה דלטורין בישראל כמיש רשעי ע"ש ולזה דימו כי מטה אלקים שיש עליו השראת קדושה אשר ישליכוהו ארצה ויהי לנחש כלומר שיוסר ממנו השפעת קדושה ויהי לנחש כן נמי ישראל אשר הם כמטה אלקים מחמת רוח הקודש שבקרבם ולכך מחמת שהושלכו ארצה מכה צרות גדולות תפשי אומנות הנחש כי הלטורין הם מעשה נחש ולזה הראה לו ג'כ ואמר לו אחוז בונבו פי הן להם אחוזה בשמלות כי זנב הוא שפלות ואז יתהפך שינתה להם קדושה כמו שהנחש מחמת שאחוז בו נתהפך למטה אלקים ואח"כ הראה לו נגד מה שמשה אמר מי אנכי כי אוציא את בני ישראל לזה הראה לו במשל הבא נא ירך בחיקך כי זה ידוע כי מי שמטמין ומסתיר עצמו מלהושיע את ישראל שחייב עונש ומי שמטמין עצמו מלהושיע נמשל למטמין ידו בחיקו כמו שנאמר וימנע מקרב חיקך כלה וכן טמן ידו בחיקו וכיוצא הרבה ולזה אמר לו הקב"ה למשה ורומז לו כי מחמת שהטמין ידו בחיקו מלהושיע את ישראל והנה ידו מצורעת כשלג כלומר כל העונות מדובקין בו ולזה לא נאמר בראשונה ויוציאה מחיקו רק סתם ויוציאה והנה ידו מצורעת כשלג ובמצב שגיה ויוציאה מחיקו והנה שבה כבשרו פי כאשר חזר ממושבתי הראשונה ויוציאה ממנו הטמנות שלא יהיה עוד טמן כבראשונה חזרה ידו כבתולה שנסתלק ממנו העונות שנצטרפו עליו ואחר כך הראה לו נגד מה שהיה מחשבת משה שעדיין לא היה נראה שום מפלה להשר תחלה ולזה הראה לו במה מצרים בענין שאמר לי יאורי ואני עשיתיו וכמהו ורבת ולזה אמר לו שיקח מים מן היאור ויהי לבם פי שבתוקף ממשלתו של השר מי"מ יתהפך לדם:

Hester panim is mentioned only once in the entire Humash, in Parshat Va-yelekh. "But I will surely conceal My face (haster astir panai) on that day" (Deut. 31:18). As a result of hester panim, the hiding of the face, "You will be consumed" (31:17). And the Gemara (Bava Kamma 60a) discusses the state where God does not distinguish between the righteous and the wicked and this refers to the state of hester panim. There is no doubt that the Holocaust, the hurban in Eastern Europe, can be classified under hester panim. It was not just onesh or punishment; it was hester panim. It was the worst kind of punishment. It was silluk hashgahah, when Ha-Kadosh Barukh Hu turned His back, as it were, upon the people. He looked away from them.

For instance, for the many years the Jews spent in Egypt before Moses came and accepted the mission of redeeming them from Egyptian slavery, the Jews there were confronted by hester panim. When was the first time that hester panim was removed, that this stage of the drama in Egypt was completed? "And they cried out, and their cry for help from the bondage rose up to God. And God heard their moaning (va-yishma Elokim et na'akatam) . . . and God knew (va-yeda Elokim)" (Ex. 2:23-25). Va-yeda Elokim is the opposite of hester panim. Ha-Kadosh Barukh Hu knew before this too, but when the Torah says Va-yeda Elokim it means that there was no longer hester panim. And the very moment there is no hester panim any longer is the very moment of athalta de-geulah, the beginning of redemption, of salvation. The worst is a complete hester panim. Note that the Torah does not say "Va-yikabel Elokim et shav'atam," that God "accepted" their cry, but "va-ta'al shav'atam," their cry for help rose high into the heavens. What did they accomplish with their cries? Not the redemption from Egypt as yet, but the ending of the period of hester panim. "Va-yeda Elokim."

(6) נחלת יצחק

1 (ג) ביד תשלח. ליד מי שאתה רגיל לשלוח. והוא אהרן. וכבר אחר ביד אחר שתדעה לשלוח. שאין סופי להכניסן לארץ ולהיות גואלים לעתיד. יש לך שלוחים הרבה. לשון רש"י. 3 ואינלקום אמר ביד מאן דכשר דתשלח. יאמר שלח נא ביד אדם מדבר צחות שיהיה כשר וראוי לשליחות נכבדת כזאת ואל תשלח ביד כבד פה וכבד לשון. ותהיה עם פיו * בדברו אל פרעה כי איננו דרך כבוד ומעלה להיות שלוחך. ערל שפתים כי לא * ישמעו כל העמים * בדברו אל המלך. ויהיה זה גרעון בעיניהם. 6 הנכבד בעיני שלח נא ביד כל אשר תשלח כי אין אדם בעולם שלא יהיה הגון יותר ממני לשליחות. והסבה למשה בכל הסרבנות הזאת ענותו הגדולה מכל האדם אשר על פני האדמה. * שלא היה מוצא את לבו להתגדל ולדבר אל המלך ושיתפאר לאמר ה' שלחני ולא על ישראל להוציאם ממצרים ולהיות עליהם מלך:

(7) כיון תימים (8:3)

והנה עיקר ענוה לא לבד מה שהאדם צריך לקבל עליו עלבונות וסבלנות וכדומה כי אם שגם בלבבו יחשוב שאינו נחשב לבלום נגד הפחות שבאנשים. שאף אם חכם הוא וירא בעיניו עם כל זה אולי לפי שכלו ותכונתו לא עמל עוד ולא טרח כראוי. והפחות שבאנשים לפי שכלו ותכונתו אולי עמל הרבה יותר והתכשר במלאכתו יותר מדאי. וכן פירש הרמב"ן (שמות ד, יג) שלח נא כיד תשלח רצה לומר ביד מי שתשלח טוב יותר מאשר תשלח על ידי כי אני הוא הגרוע מכולם. וכן אמר דוד המלך עליו השלום (שמואל ב, ו, כב): ועם האמהות אשר אמרת עמם אכבדה. כי המה יקרים בעיני ה' יותר ממני וכבוד הוא לפני כאשר המה מכבדים אותי. זהו אמיתת גדר ענוה. אך אם יחשב בעיני עצמו עצום ורב הגם שיטריח עצמו לסבול עלבונו ושאר דרכי ענוה כדי לקיים המצוה עליו הכתוב אומר (תהלים עח, לה-לו): בפיהם יחזבו ולבם לא נכון. כי כל ענוה הוא שלא יחזיק את עצמו שבא למדת ענוה כי אם יחשוב זה שהוא גדול אך שהוא מקיים מצות ענוה כבר יצא מגדר ענוה. כללו של דבר. כי העניו האמתי אין מחזיק את עצמו שהוא מקיים מצות ענוה כי אם יחשוב שעדיין הוא מתגאה יותר מדאי. וגם לבד שיהיה שלא יהיה לו בלבו שום גאווה וגבהות שלזה בודאי אין שום מבוא בעולם שיזכה להשגת החכמה כי מי זה הפתי וכסיל שיחשוב שבגדלותו וגבהותו חכים יתקרי. כי אם צריך עוד להתרחק שלא

(8) ויפגשוהו

ויפגשוהו ה'. קרה יום מילת בנו, אשר בו תשרה שכניה לעמד בברית יי. פענן נמולו אתו" (בראשית ז, כז) - "וירא אליו ה'" 72 (שם יח, א). ואולי זאת היא סבת המנהג להכין פסא כבוד במקום המילה 73. ויבקש המיתו. מלאך הממנה על זה 74 בקש להרג את משה בשביל שנתרשל 75.

(9) הרה

72. והסמיכות מלמדת כי סיבת המצאות ה' שם היתה בגלל המילה וכפירוש רבינו לבראשית יח, א. 73. הוא כסא של אליהו המסמל את נוכחות השכינה הנמצאת בכל מילה. וכן כתב רבינו לעיל בראשית יח, א. לפי זה, אין זה כסא של אליהו כי אם של הקב"ה!

(10) ויירא אליו

(א) ויירא אליו ה' באלני ממרא. פי שמי נמול אברהם אז, וכל ביתו נמולו אתו, שם הופיע האל יתברך שכניתו לעמד בברית, כמשפט לכל בורתי ברית, פענן "אתם נצבים וכו' לעברך בברית" (דברים כט, ט"א). ופענן "ויברח... לפני ה'... ויעמד כל העם בברית" (מלכים ב, כג, ג). ונראה לאברהם שהיה מוכן מכלם לאותה המראה. וכן ענן ויפגשוהו ה' (שמות ד, כד), שלא נראה שם לדבר עם משה, אבל הופיע שכניתו לקבל ברית בנו, כאמרו "ביני וביניכם... לדתיכם" (לעיל

י, יא"ב). ואולי בשביל זה 10 נהגו להקין פסא 11 בעת המילה 12 ובמקומה 13.

יהיה העולם נוהגים בו כבוד כי אף אם הוא מצד טהרת לבו היה שפל רוח ולב נשכר אך אם בני אדם נוהגים בו כבוד בכל עת ורגע זה גם כן מניעה גדולה מאוד להשגת החכמה ועבודה כיון שהוא מכובד בין הבריות בהכרח יש לו טרדות ומניעות. ונראה שעל זה התפלל מר בריה דרבינא (ברכות יז). ונפשי כעפר לכל תהיה פתח לבי בתורתך וגו'. היינו שתהיה נפשי נחשבת לכל הבריות כעפר ממש שלא ינהגו בי כבוד ואז יכול להיות פתיחת לב בתורה ולרדוף אחר המצות. ואף מי שבני אדם מכבדו אותו בעל כרחו על כל פנים צריך שיקבע בלבו שאין בו שום מעלה ולא יתפעל מאומה מהכבוד אפילו כחוט השערה. ואיזהו חכם הלומד מכל אדם. ואין לו באמת שום כבוד וגדולה וכנ"ל (*):

(12) כרכי ירה ל

(11) ויירא אליו

וכך היו ישראל נוהגין למול צד שנחלקו לשתי ממלכות. ומלכות אפרים מנעו מהם את המילה. ועמד אליהו זכור לטוב וקנא קנאה גדולה, ונשבע על השמים שלא להוריד טל ומטר על הארץ, ושמעה איובל ובקשה להרג אותו. עמד אליהו וקיה מתפלל לפני הקדוש ברוך הוא. אמר לו הקדוש ברוך הוא, טוב אתה מאבותיה? עשו בקש את יעקב להרגו, שנאמר, יקרבו ימי אבל אבי ואתנה את יעקב אתי (שם כז מא). וברח מקפניו ונמלט, שנאמר, ויברח יעקב שדה ארם (הושע יב ג). פרעה בקש להרג את משה וברח מלפניו ונמלט, שנאמר, ויברח משה מפני פרעה (שם ב טו). שאול בקש להרג את דוד וברח מלפניו ונמלט, שנאמר, ודוד יברח וימלט (ש"א יט י). ללמדה, שכל מי שהוא בורח נמלט. עמד אליהו וברח מארץ ישראל ונמלט, שנאמר, ויקם ויאכל וישתה

(ב) במערכת מ' אות י"א. הביא מה שפסקים על אבותי. שקיים כל התורה ולא קיים מצות מילה עד שנצטוו? וידוע תיבין תפלים, מסעם גדול המצוה וצוה... נכל המצות אשר ה' לן לקיים קודם שנצטוו. ונצטוו לקיים קודם משא"כ במילה, אם קיים בתור אינו מצוה לא יוכל לקיים בתור מצוה. ואני הפסוק, מעודי הייתי חמה על המקשים: וזו מצוה מילה ונתנה בחנו ברית שכרת עם הקב"ה. כמיש: היתה ברית בבשרם, היא את קודש ואין אפשר ה' לן לקיים מצוה זו קודם שנצטוו כמו ברית זאת? ולדעת לא קיים א"א מצוה מצה וברור, וכוונתו וקיים רק המצוה שלא ניתנה בתור את חכו. למאורעות שאירעו אחרי כן. וביני צ"ל. שהלשון קיים א"א כל התורה כולה אינו במשפט. כל דוקא שהרי א"א לומר, למשל שקיים מצוה מצוה השקל או מדיה עמלק, וכוונתו ידוע ב"ל לומר, שלא נכל א"א לקיים

מצוה מילה קודם שנצטוו. שבאם ה' מקיים אותה. לא היתה יכולה להימשך אחר-כך. לאות ברית בין הקב"ה ובינו. מכיון שכבר קיים אותה קודם שנצטוו הברית א"כ איננה עוד את ברית. וענין ה' א"א מבטל ח"ו רצונו של הקב"ה ודוק.

(מ"א י"ט ה). ונגלה ענין הקדוש ברוך הוא ואמר לו, מה לך פה
 אריתו (שם שם ט). אמר לו, קנא קנאתי (שם שם ט). אמר לו
 הקדוש ברוך הוא, לעולם אתה מקנא. קנאת בשמים על גלוי
 עריות, שנאמר, פינחס בן אלעזר וגו' * (במ' כה יא). וכאן אתה
 מקנא. סיה, שאין ישראל עושין ברית מילה עד שאתה
 רואה בצניף. מקאן התקינו חכמים, שיהיו עושים מושב
 כבוד למלאך הברית, שנאמר, ומלאך הברית אשר אתם
 חפצים הנה בא וגו' (מלאכי ג א). אלהי ישראל יחיש יביא
 בחינתו משיח ויחדש לבבנו, שנאמר, והשיב לב-
 אבות על-בנים וגו' (שם שם כד).

(13)
 pe

(14)
 רב כ"ה ק"ט

סיבה נוספת לחומרא המיוחדת נובעת, כנראה, מהקשר המוכרח של המילה
 לגאולת מצרים. נראה, שיש במילה רכיב שאם אינו מופיע בשלמותו ללא פגם
 ולו הקטן ביותר, לא תוכל לבוא הגאולה - בוודאי לא גאולה ממצרים. כבר
 ראינו, שמצות מילה היא אחת המצוות שניתנו לעם בגלות מצרים כשהיה
 "ערום ועריה" (יחזקאל טו, ז) - ערומין מן המצוות" (ילקוט שמעוני רמז שנה). ובוודאי
 לא בכדי כרכו את שתי המצוות הללו דם מילה ודם פסח יחדיו, שהרי גם
 להלכה בפסח מצרים וגם להלכה לדורות "זכל ערל לא יאכל בו" (שמות יב, מח).
 וכאשר עומדים בני ישראל לחגוג את חג הפסח, אחר שלא חגגו ארבעים שנה
 במדבר, הוקדם לו טקס ענק של מילת כל העם: "כי מולים היו כל העם
 היוצאים, וכל העם הילודים במדבר בדרך בצאתם ממצרים לא מלו".... ויהי
 כך תמו כל הגוי להמול... ויאמר ה' אל יהושע היום גלותי את חרפת מצרים
 לכם. ויקרא שם המקום ההוא גלגל עד היום הזה... ויעשו את הפסח
 ובעה עשר יום לחדש בערב".... (יהושע ה, ה-י).

6

11

בשני תחומים ניתן להטעים את הקשר בין מילה, פסח, יציאת מצרים
 ביססה לארץ, שהיא תכלית יציאת מצרים". שני התחומים נובעים משני
 מים למצות מילה, האחד מוסרי והשני מחשבתי. נדון בהם אחד לאחד.

16

הערלה נקראת חרפה בפי בני יעקב עוד לפני שירדו לגלות מצרים. כך
 ענים בני יעקב לחמור ושכם בקשר לדינה: "לא נוכל לעשות הדבר הזה לתת
 אחותנו לאיש אשר לו ערלה כי חרפה היא לנו" (בראשית לד, יד) - ומדוע
 היא היא חרפה? כי היא מורה על תאוות יתרות ובהמיות של האדם הערל.
 כתב הרמב"ם במורה נבוכים: "וכן המילה אצלי אחד הטעמים למעט
 משגל ולהחליש זה האבר... ותחסר בו התאוה היתירה... אמרו חכמים ז"ל
 בבעלת לערל קשה לפרוש הימנו, זה החזק בטעמי המילה אצלי" (ג, מט). קל
 חומר שיש להיזהר במצוות מילה כשיורדים למצרים שנאמר בה "אשר זנתה
 ארץ מצרים... אשר בשר חמורים בשרם וזרמת סוסים זרמתם" (יחזקאל כג, יט-כ).

21

וכן למדנו בשילוב של היציאה ממצרים והכניסה לארץ, ששתיהן נגועות
 בהנהגה מוסרית ירודה: "כמעשה ארץ מצרים אשר ישתם בה לא תעשו
 כמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו ובחוקותיהם לא
 תלכו" (ויקרא יח, ג) והמקרא הולך ומונה את התועבות של גילויי העריות
 השונים. לכן כל כך חשוב להדגיש את אות ברית הקודש ולמול את כל העם גם
 ביציאה ממצרים וגם בכניסה לארץ, ולכן הקפיד הקב"ה עם משה כל כך על
 שהזניח את ברית הקדושה בירידה למ"ט שערי טומאה.

26

31

ההסבר השני להקפדה היתרה עם משה מקורו בטעם אחר של מצוות מילה.
 בספר החינוך נכתב: "משרשי מצוה זו לפי שרצה הש"ת לקבוע בעם אשר
 הגדיל להיות נקרא על שמו, אות קבוע בגופם, להבדילם משאר העמים בצורת

40

גופם, כמו שהם נבדלים מהם בצורת נפשם" (מצוה ב). המילה היא איפוא סימן
 הזיכור החיצוני¹⁵ המבדיל בין ישראל לעמים. וכך הגדירה המשנה "קונם שאני
 נהנה למולים, מותר בערלי ישראל ואסור במולי עכו"ם" (נדרים לא ע"ב), ופירש
 רש"י: "דבכלל ערלים הם". הווי אומר, אין זה משנה אם בפועל היהודי ערל או
 הגוי מהול, כל יהודי נחשב "מהול" וכל גוי נחשב "ערל". יציאת מצרים
 והבנייה לארץ חייבו חידוש של ברית המילה, כי שלושתן מהוות יסודות של
 בניין האומה - ועל בן הקפיד הקב"ה עם משה, שהזניח יסוד זה בבואו לבנות
 את העם בצאתו ממצרים.

שני מסרים נלמדים מפרשתנו ע"י בעלי המוסר. "בגלל השהיית מצוה אחת
 בשוגג, עומד היה למות גואלם של ישראל, וממילא היתה מתבטלת כל תכנית
 גאולת ישראל ממצרים וכל העתיד להתפתח מזה. ללמדך כי עבודת הגאולה
 דורשת בתור תנאי מוקדם, שמירה מלאה של כל המצוות. כל הגאולה עלולה
 להתבטל בגלל מצוה אחת מן התורה שלא נשמרה כהלכה"¹⁶. ורש"י הירש כתב:
 "ביצוען של תוכניות ה' אינו מותנה באיש. הרבה שלוחים למקום, שום אדם
 גם לא האיש משה חיוני והכרחי הוא לה'. ואם הפצרת ה' במשה לקבל עליו את
 השליחות נתנה מקום לדעת מוטעית זו, כאן תשובתה בצדה, גם לשלוחו, גם
 למשה לא ישא ה' פנים, אדרבה בקרובי אקדש' (ויקרא י, ג)...ואם פני משה לא
 נשאו, וגם חשיבות השעה לא עמדה לו מי ימלא לבו לבטל מצוה זו" (ד, כה-כו).
 עמ' לד-לה). אכן גדולה מצות מילה!

16 הירש

V. 24. וימשדו ה'. The same God who had just sent him out with
 such a great message and on Whose mission he was just occupied, suddenly
 came against him and preferred to let him die. From what follows it
 is evident that Moses had neglected to circumcise his son, and that this was
 the cause of his life becoming suddenly endangered. Was he not embarked
 on a mission to accomplish the salvation of a people whose whole meaning
 and importance in the world rests on the idea of Mila, and should he, in
 the midst of this people an uncircumcised child! Rather let him
 die than let him introduce his mission with such an example. This is how
 it seems ויבקש must be understood, a word which is doubly difficult if
 applied to God. God does not wish the death of any man, and he whom
 God wishes to kill is dead. But taken this way (He prefers) this word tells
 us the important fact that God's plans are dependent on no man, הרבה
 הרבה. No man, — not even a Moses — is indispensable to God.
 It disposes of the erroneous idea into which we might have been led by the
 previous verses, by the insistence with which God pressed Moses to under-
 take the mission. We also see here how God does not overlook any fault
 in His Messengers, not even in a Moses. Quite the contrary: קרובי אקדש.
 That point is here, right at the beginning, made very clear.